

*викладач кафедри теорії та
практики перекладу з англійської
мови Херсонського державного
університету*

ПРИКМЕТНИК В АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Когнітивна парадигма лінгвістики націлена до дослідження взаємозв'язку когнітивних та мовленнєвих операцій, дослідженні того, як ментальна діяльність людини, її знання, досвід, її підсвідоме репрезентується у мовленні. З такої позиції мовлення постає як результат когнітивної діяльності, та все ж таки механізми, за якими відбувається вербалізація ментальних знань залишаються не достатньо відомими та дослідженими. Когнітивна парадигма захопила вивчення багатьох лінгвістичних явищ. Не без уваги залишилась і граматики, яка набула нового висвітлення та розуміння з позиції саме когнітивного підходу. Особливої уваги набуло питання дослідження граматики поезії [8, с.465], основи вивчення якої були покладені представниками формальної школи на чолі з Р. Якобсоном. Основним постулатом було те, що поезія може та повинна вивчатись та досліджуватись як особливим чином організоване мовлення.

Актуальність нашого дослідження зумовлено невпинно зростаючим інтересом науковців до вивчення частин мови, зокрема прикметника у річищі когнітивної парадигми лінгвістики, та недостатністю робіт з питання вивчення лінгвістичних та когнітивних функцій прикметника у поетичному мовленні.

Матеріалом для вивчення є англomовні поетичні тексти періоду ХІХ-ХХ століття.

Метою є: уточнити статус прикметника як самостійної та значущої частини мови, проаналізувати та виокремити основні положення щодо вивчення прикметника з позиції лінгвокогнітивного підходу, виділити функції прикметника у поетичному мовленні, встановити їх специфіку.

Об'єктом дослідження є лінгвокогнітивні властивості прикметника у поетичному мовленні, предмет становлять функції прикметника у поетичному мовленні.

У руслі когнітивних досліджень прикметника особливо важливим постає питання про те, як прикметники допомагають відтворити, репрезентувати у мовленні знання людини про світ, як аналізована частина мови пов'язана з лінгвокреативною діяльністю людини, як певний фрагмент дійсності, певний багаж знань відображається у мовленні.

Особливим номінативним характером ад'єктивної лексики є її ономасіологічна природа. Перш за все прикметники надають назву якостям, властивостям, ознакам та атрибутам, які властиві предметам та явищам реального світу і які становлять досить своєрідну і дуже важливу для людини та її пізнавальної діяльності категорії - категорію якості.

Виокремлення якісних характеристик та ознак речей на відміну від їх загального, цілісного сприйняття означав новий важливий етап у практичній та пізнавальній діяльності людини. [7, с.10]. Перехід від предметно-чуттєвого, наочно-образного мислення до мислення понятійного став можливим завдяки переходу від цілісного сприйняття до формування абстрактних понять окремо про предмети і окремо про якості цих предметів.

Необхідність номінувати властивості, якості певних речей (на відміну від номінації самих предметів), зумовила становлення особливого пласту лексики, метою якого було зафіксувати, закріпити певні результати пізнавальної діяльності людини [7, с.11]. Граматики мови надає мовцю інвентар символічних ресурсів, які використовуються для будови висловлень [5, с.7]. Для того, щоб репрезентувати будь-яку ситуацію мовець повинен обрати певний ресурс з широкого спектру граматичних альтернатив. Одна й та сама ситуація може

отримати презентацію у мовленні через різні граматичні ресурси, вибір яких зумовлює зміщення акцентів та виокремлення найсуттєвішого з усього змісту.

Суть когнітивного підходу до граматики мовлення, що обґрунтовується у працях лінгвістів, заключається в тому, що ресурси для вербалізації знань у мовлення надаються саме граматичними структурами, під якими розуміємо морфологію та синтаксис. Частини мови, з когнітивної точки зору, і є тими самими морфологічними граматичними ресурсами, через які відбувається вербалізація інформації та знань у мовленні.

Дослідження частин мови як форми, яку пропонують граматичні ресурси для вербалізації будь-якої інформації чи знань у мовленні, зумовлює подальший розгляд їх морфологічного та когнітивного потенціалу.

У працях Олени Самойлівни Кубрякової прикметник віднесено до повнозначної частини мови нарівні з іменником та дієсловом. За О.С. Кубряковою частини мови є одиницями, які слугують кодуванню концептуальної системи людини, тобто допомагають кодувати вже сформовані структури свідомості [3, с.164].

Ментальна репрезентація світу у свідомості людини певним чином впорядковується, структурується та кодується за допомогою лексем, якими виступають частини мови. У спеціалізованому словнику кожна лексична одиниця має певний набір фонологічних, морфологічних та синтаксичних відомостей, але найважливішим є те, в яку форму "влито" лексичний зміст одиниці [3, с.162]. Будь-які явища, події, об'єкти можуть сприйматися через виокремлення їх субстантивних, дієслівних чи ад'єктивних властивостей. Причому за своїми когнітивними властивостям дієслово відображає та фіксує той фрагмент світу, який сприймається через рубрику процесуальності, тобто спосіб буття того чи іншого предмета у часі та просторі; іменник же відтворює у мовленні явища, об'єкти, специфіка сприйняття яких проходить через рубрику предметності, формується стосовно уявлення про об'єкт, його зорових та сенсорних параметрів, чітких фізичних меж стабільних у часі [3, с.246], прикметник же фокусує увагу на тому фрагменті світу, сприйняття якого відбувається через виокремлення його окремої ознаки чи якості.

У когнітивному сенсі прикметник набуває певної свободи, самостійності та значущості, дозволяє сприймати дійсність, якісь явища через їх атрибут, який є головним для сприйняття в цілому. Тим самим мовець виконує певні ментальні операції при виборі того чи іншого атрибута. Відбувається операція концептуалізації, категоризації та вибірковості, виокремлення, переосмислення чогось цілого, але через його найвагоміше, найзначуще.

Об'єкт, що підлягає концептуалізації та категоризації, може виступати як конгломерат якостей, поліознакове об'єднання, прикметник, який виражає окрему усвідомлену сторону, що є дещо абстрагований від свого носія, але виступає стабільним та сталим. Значення прикметника з точки зору його когнітивних характеристик, його властивості передавати у мовленні частину дійсності через її ознаковість відкриває нові кордони для вербалізації певних знань та уявлень. Роль прикметника у мовленні значно більша, ніж надання атрибутивної характеристики предмету, адже таке його трактування значно звужує значення прикметника у мовленні. Прикметник слугує трансфером між сприйняттям дійсності та її відповідної вербалізації у мовленні.

Таким чином, для вираження специфіки людського сприйняття дійсності існують три категорії: предметності, ознаковості та процесуальності, які вливаються у певну форму для вербалізації у мовленні. Цією формою виступають частини мови. Прикметник у поетичному мовленні виконує функцію кванта інформаційних структур, є тією граматичною одиницею, яка на мовленнєвому рівні репрезентує знання і той фрагмент дійсності, які на ментальному рівні сприймаються через категорію ознаковості.

Література:

1. Бабенко М.Ю. Англійські прикметники волевиявлення (парадигматичний та синтагматичний аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / М.Ю. Бабенко. – Х., 2004. – 22 с.
2. Комарова Е.А. Типология прилагательного как речемыслительной категории / Комарова Е.А. – Х.: Основа, 1992. – 79 с.
3. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е.С. Кубрякова. – М.: Институт языкознания РАН, 1997. – 331 с.
4. Кузьмин А.Л. Соотношение деривационной сочетаемости английских прилагательных с признаками других языковых уровней: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови " / А.Л. Кузьмин. – Смоленск, 2008. – 20 с.
5. Лангакер Р.У. Когнитивная грамматика / Р.У. Лангакер – М.: изд-во ПИК ВИНТИ, 1992. – 56 с.
6. Малік Т.Г. Прикметники, що позначають зовнішність людини у сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Т.Г. Малік. – Одеса, 2002. – 19 с.
7. Харитончик З.А. Имена прилагательные в лексико-грамматической системе современного английского языка / Харитончик З.А. – Минск: Высш. шк., 1986. – 96 с.
8. Якобсон Р. Поэзия грамматики и грамматика поэзии // Семиотика. / Р. Якобсон – М.: Радуга. – 1983. – С.465–473.

Анотація

**А. КОЛЕСОВА. ПРИКМЕТНИК В АНГЛОМОВНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ:
ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ**

У статті висвітлено суть когнітивного підходу до вивчення прикметника у поетичному мовленні, визначено його лінгвістичні та когнітивні функції.

Ключові слова: прикметник, категорія, ознака, функції.

Аннотация

**А. КОЛЕСОВА. ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ В АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ПОЭТИЧЕСКИХ
ТЕКСТАХ: ЛИНГВОКОГНИТИВНЫЙ АСПЕКТ**

В статье рассматривается суть когнитивного подхода к изучению прилагательного в поэтической речи, устанавливаются его лингвистические и когнитивные функции.

Ключевые слова: прилагательное, категория, признак, функции.

Summary

**A. KOLESOVA. THE ADJECTIVE IN THE ENGLISH AND AMERICAN POERY:
LINGUISTIC AND COGNITIVE ASPECT**

The article focuses on the peculiarities of the cognitive approach to the studying of the adjective. It reveals linguistic and cognitive functions of the adjective in English and American poetry.

Key words: adjective, category, quality, function.